

Evropou obchází strašidlo: Antisemitismus

Na přelomu roku byly zveřejněny dva rozsáhlé průzkumy, které se věnovaly projevům antisemitismu v Evropě. Výsledky jsou varující. Dokládají prudké zhoršování situace a naznačují také nové rozdělení Evropy. Největší nárůst vykazují Švédsko, Německo, Francie, Belgie a Británie, zatímco situace v zemích na východě Evropy je ve všech ukazatelích lepší.

Koncem ledna zveřejnila Evropská unie průzkum veřejného mínění týkající se vnímání antisemitismu ve všech členských zemích. Dotazování probíhalo v průběhu prosince 2018 a v každé zemi se ho zúčastnil statisticky významný vzorek, obvykle kolem 1000 občanů. Dotazování byli na to, jak oni sami vnímají projevy antisemitismu, a zda podle jejich názoru došlo v jejich zemi v posledních pěti letech k jejich nárůstu. Předmětem zájmu byla také otázka, nakolik konflikt na Blízkém východě ovlivňuje vnímání Židů žijících v Evropě.

Přibližně ve stejné době provedla evropská agentura pro základní práva (FRA) podobný průzkum, ovšem pouze mezi židovskou populací. Zahrnoval 12 zemí, ve kterých žije 95 % evropských Židů, zpracoval 16500 odpovědí a obsahuje také porovnání v podobném průzkumem provedeném v roce 2012. Některé otázky v obou průzkumech byly srovnatelné, a proto umožňují porovnat, jak vnímají situaci sami Židé ve srovnání s průměrem obyvatelstva v daných zemích.

Více než polovina dotazovaných občanů EU si myslí, že antisemitismus je v jejich zemi problémem. Odpovědi ale nejsou rozloženy rovnoměrně: nejvíce lidí vnímá tento problém ve Švédsku (81 %), ve Francii (72 %), v Německu (66 %), v Nizozemí (65 %) a ve Velké Británii (62 %). Naopak nejnižší míru vnímání antisemitismu naměřili v Estonsku (6 %), Portugalsku (10 %), Bulharsku (10 %), Lotyšsku (14 %) a na Kypru (14 %). Česká republika s 28 % a Slovensko s 20 % se umístily pod EU průměrem (50 %).

Je nutno poznamenat, že dotazování měli vyjádřit svůj subjektivní názor, zda je podle nich antisemitismus problémem. Nízké procento proto nemusí znamenat nízkou míru antisemitismu, ale třeba jen malé povědomí o něm. V některých chudých zemích lidé vnímají jiné životní problémy jako palčivější. Tento závěr podporuje demografická analýza: problémem antisemitismu vnímají citlivěji lidé nad 40 let, s vyšším vzděláním a postavením.

Více světla na stav v jednotlivých zemích vrhá další otázka, která se ptá, zda se podle názoru dotazovaných antisemitismus v posledních pěti letech zhoršil. Odpovědi v jednotlivých zemích se už značně lišily. Nejvíce vnímají zvýšení antisemitismu ve Francii (71 %), Německu (61 %), Nizozemí (55 %), Francii (51 %) a v Dánsku (50 %). Naopak nejméně to vnímají v Bulharsku (2 %), Portugalsku (4 %), Rumunsku (6 %), Litvě (6 %) a Lotyšsku (7 %). Česká republika udává 13 % a Slovensko 15 %, hluboko pod EU průměrem (36 %). Zajímavé jsou také odpovědi, které naopak udávají, že se míra antisemitismu za posledních pět let snížila: nejvíce takových odpovědí bylo v Rumunsku (29 %), Maďarsku (22 %), Litvě (21 %), Lotyšsku (20 %), Chorvatsku (19 %) a Polsku (18 %), tedy vesměs v zemích bývalého východního bloku. Ze západních zemí se podobné hodnocení objevilo pouze v Itálii a Řecku. Je otázka, co je příčinou tohoto vnímání. Je možné, že souvisí s lepší informovaností a výukou o židovské historii, včetně šoa. Toto téma bylo dříve v komunistických zemích tabu.

Průzkum FRA, který byl prováděn pouze mezi židovskými obyvateli 12 zemí EU, kladl stejnou otázku, a proto je zde možné přímo porovnat, jak nárůst antisemitismu vnímají sami Židé ve srovnání se společností obecně. Také tady je na prvním místě Francie se 77 %, následuje Polsko (61 %), Belgie (60 %),

Německo (60 %), Velká Británie (58 %) a Nizozemí (56 %). Švédsko udává 54 %. Nejméně často udávají nárůst židovství respondenti v Maďarsku (31 %), Španělsku (31 %) a Rakousku (33 %). Průzkum porovnával také odpovědi na stejnou otázku před šesti lety: ve všech zemích došlo ke zvýšení (nejdramatičtější ve Velké Británii a v Německu), s výjimkou Maďarska, kde se podíl odpovědí výrazně snížil. Česká republika ani Slovensko nebyly do průzkumu FRA zařazeny, protože velikost židovských komunit je u nás zanedbatelná.

Porovnání obou průzkumů potvrzuje stejný obrázek, s výjimkou Polska, kde sami Židé hodnotí situaci mnohem negativněji než většinová společnost. To může naznačovat vysokou míru latentního antisemitismu, který sami občané ani nevnímají.

Oba průzkumy se také věnovaly nejčastějším projevům antisemitismu, a také zde je vidět velká míra shody. Za největší problém označují projevy antisemitismu na internetu jak Židé sami (89 %), tak většinová společnost (51 %). U většinové společnosti bylo jako největší problém označeno popírání holocaustu (53 %); tato otázka nebyla Židům kladena.

Nejvíce jsou antisemitské projevy na internetu podle průzkumu EU vnímány ve Švédsku (78 %), Francii (74 %), Německu (67 %), Nizozemí (66 %) a Belgii (61 %), nejméně pak v Estonsku (12 %), Bulharsku (12 %) a na Maltě (13 %). Česká republika s 33 % a Slovensko s 26 % jsou opět pod průměrem EU (51 %). Z průzkumu agentury FRA vyplývá, že sami Židé považují tento problém za nejpalčivější v Polsku (92 %), v Belgii (83 %), a shodně v Dánsku, Španělsku a Maďarsku (82 %).

Oba průzkumy hodnotily také další formy protižidovských projevů a jejich vnímání: projevy nepřátelství na veřejnosti (51 % v průzkumu EU, 44 % v průzkumu FRA mezi Židy), antisemitismus v politických projevech (43 % EU, 40 % FRA) a v médiích (41 % EU, 56 % FRA).

Za zmínku stojí odlišné hodnocení toho, co za antisemitismus v médiích považují Židé a co většinová společnost, která je patrně na tyto projevy méně vnímavá. Konkrétně Židé považují antisemitismus v médiích (mimo internetu) za největší problém v Belgii, Španělsku a Nizozemí (66 %), přičemž rozdíly od ostatních hodnocených zemí jsou velmi malé. Nejnížší hodnotu uvádějí v Rakousku (39 %) a Maďarsku (45 %).

Průzkum EU na toto téma uvádí nejvyšší míru antisemitismu v médiích ve Francii (63 %, Židé sami udávají 55 %), Itálii (53 %), Švédsku (52 %) a Velké Británii (49 %), nejméně pak v Estonsku (7 %), Lotyšsku (10 %), na Maltě (10 %) a v Bulharsku (12 %). Česká republika s 28 % a Slovensko s 21 % jsou opět pod průměrem EU (41 %). Ze států východní Evropy má nejvyšší míru Rumunsko (39 %) a Polsko (36 %).

Srovnání pocitů Židů a názorů většinové společnosti je možné provést také v otázce, zda konflikt na Blízkém východě ovlivňuje vnímání Židů žijících v evropských zemích. Tuto souvislost vnímá v průměru 54 % Evropanů a 69 % Židů. A opět se ukazuje rozdělení mezi západní a východní Evropou. Nejvyšší míra souhlasu byla ve Švédsku (85 %), Nizozemí (77 %), Německu (69 %), Velké Británii (66 %) a Francii (63 %), nejméně lidí vidí tuto souvislost v Bulharsku (15 %), na Maltě (20 %), v Estonsku (21 %). Česká republika udává 36 % a Slovensko 45 %. Průměr EU je 54 %. Židovští respondenti v průzkumu FRA uvádějí kladnou odpověď nejméně v Belgii (88 %), ve Francii (85 %), Španělsku (77 %), Německu (73 %) a v Dánsku (70 %).

Žádný dopad konfliktu na vnímání židovské komunity v zemi naopak nevidí 45 % Židů v Maďarsku a 35 % Židů v Polsku, což může naznačovat, že blízkovýchodní konflikt je v těchto zemích vnímán odlišně než

v západní Evropě. Také podle průzkumu EU nemá tento konflikt vliv na vnímání Židů právě v zemích východní Evropy (Estonsko 66 %, Lotyšsko 63 %, Chorvatsko 61 %, Slovinsko a Malta 60 %, Rumunsko 56 %, Česko 55 %, Kypr a Litva 54 %). Evropský průměr je pouhých 35 %.

Srovnání je ještě výraznější při jemnějších odstínění odpovědí. Zatímco 28 % Bulharů, 27 % Slovinců nebo 24 % Čechů je toho názoru, že konflikt na Blízkém východě „rozhodně neovlivňuje“ vnímání Židů v jejich zemi, stejný názor ve Švédsku a Nizozemí má pouze 2 % populace, ve Francii 5 % a v Německu a Velké Británii 6 %. V odpovědích na tuto otázku hrála roli také politická orientace: zastánci levicových názorů viděli souvislost mezi akcemi Izraele a vnímáním Židů častěji než konzervativně smýšlející občané (62 % oproti 53 % v celé EU).

Tisková zpráva agentury FRA ke zveřejněnému průzkumu konstatuje:

„Desítky let po holocaustu Evropskou unii i nadále trápí šokující a zvyšující se míra antisemitismu. Zdá se, že antisemitismus je ve společnosti tak hluboce zakořeněný, že pravidelné obtěžování se stalo součástí jejich běžného každodenního života. Téměř 80 % respondentů závažné incidenty nehlásí policii ani žádnému jinému subjektu. Často proto, že mají pocit, že se stejně nic nezmění. Více než třetina respondentů se vyhýbá účasti na židovských akcích nebo návštěvě židovských míst, protože se obávají o svoji bezpečnost a necítí se bezpečně. Stejná část respondentů dokonce uvažovala i o emigraci.“

Podle zdrojů EU, FRA zpracoval Mojmír Kallus

Odkaz na zmiňované průzkumy:

Eurobarometr:

<https://www.euroskop.cz/9003/32524/clanek/eurobarometr-polovina-obcanu-vnima-antisemitismus-jako-problem/>

Fundamental Rights Agency (FRA):

<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/2nd-survey-discrimination-hate-crime-against-jews>